

բառ»-ի բուն ծրագրին վերաբերող հարց՝ ցանկալի է, որ «Արա-
բառ»-ը բաց անէ իր լայն էջերը այս և սրա նման անհետա-
ձգելի խնդիրների համար:

Յաջորդ անգամ կ'սօսեմ սրբազան Առաջնորդին ներկա-
յացրած խնդրի կէտերի մասին:

Սարգիս սարկ. Խուցեանց.

Տփլիսի Հայոց եկեղեցիների սարկաւազների եւ
դպիրների խնդրագիրը թեմակալ առաջնորդին
Վրաստանի եւ Իմերէթի.

Ձերդ սրբազնութեան շնորհաբեր գալստեան առթիւ
Տփլիսի սարկաւազներիս և դպիրներիս որաբերում ծագեց խո-
րին հաւատ մեր կեանքի բարելաւութեան նկատմամբ, և այդ
հաւատը առաջ բերեց մեր մէջ Ձերդ սրբազնութեան այն յու-
սադրող և բազմաբովանդակ խօսքերը թէ՛ «ես լսել եմ, որ
Տփլիսի քահանաները տռհասարակ վատ են վերաբերում դէպի
Ձեզ—ճնշում են. իմ դուռը միշտ բաց է և շօտք ազատ կերպով
կարող էք ձեր բողոքներն ինձ յայտնել և ես հայրաքաղաք կօգ-
նեմ ձեզ կարողութեանս չափ»:

Երևելա այժմոս այդպիսի գորովագութ խօսքեր չէինք լսել
մեր բարձր իշխանութեան բերանից. անսովոր աւետիք էր այդ
մեզ համար, անսովոր, բայց ներկայիս համար անհրաժեշտ:

Ոսկայն որչափ ցանկալի և ուրախալի կ'լինէր բողոքի հա-
մար տեսնել Ձերդ սրբազնութեան այդ աւետիքի կատարումը
մեր անմխիթար, չարքաշ և զրկանքներով լի օրերում:

Դուք, Սրբազան Հայր, դիտակցելով տիրացու կոչուած
խրաւազուրկ դատակարգի կարիքները և իրական աննախանձելի
վիճակը, Ձեր այդ խօսքերով վստահութիւն ներշնչեցիք մեզ մեր
կարիքների և նեղութիւնների ժամանակ դիմելու Ձերդ բարձր
հովանաւորութեանը՝ իբրև մի հմուտ բժշկի, արդար դատա-
ւորի, սպեղանի ստանալու մեր վերքերին, վերականգնելու մեր
ոտնակոխ եղած իրաւունքները և հայրական սիրովանք գտնելու
մեր զրկուած վիճակի համար:

Սրբազնութեանդ այդ խօսքերը իրաւունք են տալիս մեզ
նկատելու յանձին Ձեր՝ բարձր մարդասիրական զգացմունքներ

և լուսամիտ պաշտպան մեր արդարացի իրաւունքների: Եւ ահա այդ բանից խրախուսուած վստահօրէն ներկայացնում ենք Ձերդ Սրբապետութեանը մեր վիճակի իսկական նկարագիրը:

Իւրաքանչիւր հաստատութեան մէջ ծառայողներն կամ դատակարգի իրաւունքները և պարտականութիւնները պէտք է որոշուած լինին, որի հիմքը պէտք է կազմէ մարդկային իրաւունքների պաշտպանութիւնը, որ կամայականութեանց պատճառ և շահագործութեան աղբիւր չդառնայ:

Մինչև այսօր Տիփլիսի սարկաւազներն և դպիրներն իրաւունքներն և պարտաւորութիւնները որոշ կերպով չեն սահմանուած, և այդ պատճառով նրանք չեն վայելում իրենց կոչման արժանի իրաւունքները և դարձած են մեծ մասամբ քահանայի քմահաճոյքներին ենթակայ մի մարմին, կամ քահանայի օտակ ստրուկ առանց իրաւունքների, և ոչ թէ տաճարի սպասաւոր:

Յաւօք սրտի պէտք է խոտտովանել, որ քահանաները չճանաչելով այդ իրաւունքները, չափազանց ընդարձակել են նրանց պարտաւորութիւնների սահմանը և հասցրել են այն աստիճանի, որ այդ պարտաւորութիւնների շրջանում մտնում են և քահանաների տառնին ծառայութիւններ կատարելը:

Յաւալի դրութեան մէջ է և մեր դրամական վարձատրութիւնը: Անկեղծ իրաւադուրի և կախուած քահանայի քմահաճոյքից, մենք ժողովրդի տուրքերից—որ ոչ թէ միայն քահանայի, այլ և տիրացուի համար ապրուստի աղբիւր պէտք է լինէր—ստանում ենք կամայական մի չնչին մասն, այն էլ միայն որոշ օրինակատարութիւններից: Այս դէպքում մենք չգիտենք մեր իրաւունքի չափը, ինչպէս այդ գիտեն օտարադաւան եկեղեցիներում. և այդ պատճառ է դառնում քաղմաթիւ անախորժութիւններ:

Ի հարկէ փոքր ի շատէ մարդկային արժանաւորութիւնների գիտակից և դպրոցաւոր սպասաւորի համար ծանր է այսպիսի հանգամանքներում ծառայելը, և եթէ այսօր Տիփլիսի սպասաւորների մի չնչին մասն է փոքր ի շատէ համապատասխանում բառի բուն նշանակութեամբ իւր կոչմանը՝ այդ է պատճառը: Բայց չէ որ սպասաւորների լաւ կողմը մեծ նշանակութիւն ունի ապագայում լաւ քահանաներ ունենալու համար. հետեւապէս և հիմքը պէտք է լաւ դրուի:

Բարեւաւել մեր վիճակը, որոշել մեր իսկական իրաւունքները և պարտականութիւնները՝ անյետաձգելի մի հարց է մեզ համար, էական մի պահանջ. մինչև ե՞րբ պէտք է տանենք այս անորոշ դրութիւնը, իբրև ենթակայ քահանայից բարեհայեցո-

դու թեան, նրանց ձեռքից ողորմութիւն ստացող մի դատակարգ:

Ուստի ընդ ոմին ամենախոնարհաբար ներկայացնելով Ձեր սրբազնութեան մեր կարիքներէ մի շարք, որ անհրաժեշտ համարեցինք ծրագրել մեր ներկայ դրութեան բարեփոխման համար՝ լիայոյս ենք, որ Ձեր հայրական և իշխանական բարձր ուշադրութեամբ կստանան իրենց լուծումը:

1) Խնդրում ենք սպասաւորներէ նիւթական միջոցներով հիմնել ընթերցարան Վանաց Մայր եկեղեցու բակում գտնուած ազատ սենեակներից մէկում և կամ մի այլ յարմար տեղ, որից օգտուին ոչ միայն իրենք սպասաւորները, այլ և ցանկացողները քահանայական դասից:

2) Խնդրում ենք, որ այսուհետեւ ընդունուող սպասաւոր դպիրը կամ սարկաւազը ունենայ կրթութեան որոշ ցենզ (առնուազը թեմական դպրանոցի Դ. դասարանի) փոքր ի շատե՛կ պատրաստականութիւն եկեղեցական երգեցողութեան մէջ, մաքուր անցեալ և գոնէ միջակ յաջողութեամբ ձայն. ընդունելութիւնը պիտի հաստատուի Հոգեւոր իշխանութեան միջոցով և անհրաժեշտ դէպքում, երբ յանցաւոր է նկատուում, արձակուի նոյն իշխանութեան գիտութեամբ:

3) Խնդրում ենք ներկայ սպասաւորական կազմի մէջ եղած արժանաւորների համար կազմել շտաւ:

4) Խնդրում ենք, որ սպասաւոր դպիրը կամ սարկաւազը ճանաչուի իբրեւ օգնական քահանայի նրա սրբազնագործ օրինակատարութիւնների և ծիսակատարութիւնների մէջ, իբրեւ զուտ եկեղեցու սպասաւոր և ոչ թէ որպէս տիրացու՝ ներկայ հասկացողութեամբ՝—քահանայի անմիջական տրամադրութեան տակ գտնուող մի իրաւազուրկ անձնաւորութիւն. շատ անգամ ստիպուած կատարելու նրա համար իւր կոչմանը միանգամայն անվայել ծառայական պարտաւորութիւններ:

5) Խնդրում ենք, որ սպասաւորներին անպատճառ ռոճիկ տրուի եկեղեցուց և այդ այն չափով, որ բաւարարութիւն տայ նրան օրինակատարութիւններից ստացած միջոցներով հանդերձ՝ վարելու գոնէ համեօտ կեանք:

Գնահատելով օրինակելի ծառայութիւնը, պարբերաբար աւելացնել նրա ռոճիկը:

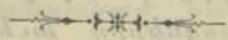
6) Խնդրում ենք, որ դպիրը ստանայ եկեղեցական բոլոր օրինակատարութիւններից, ինչպէս նաև տնօրհնէրից և գերեզմանօրհնէրից քահանայի ստացած եկամուտի մի քառորդը, իսկ սարկաւազ սպասաւորը՝ մի երրորդ մասը, կցուած այդ եկամուտներին և սպասաւորի համար ստացած մասը:

Մանօրութիւն. — Ներկայումս սպասուորը ստանում է կամայական մի մաս միայն (մեծ մասամբ քահանայի միջոցով) պսակից, մկրտութիւնից, թաղումից, հոգեհանգստից, եօթն և քառասուն պատարագներից, տնօրհնէքից, գերեզմանօրհնէքից և այն շատ անբաւարար չափով. բոլորովին չէ ստանում հինգ նաւակատիւներից, պատարագի ժամացից, հոգոյններից ստացած արդիւնքից, տուն փարատելու Աւետարանի փողից, կողոպուտից, շաքարից, դաճաղի փխփոններից և բոլոր օրինակատարութիւնից մնացած կիսայրեալ մոմերից:

7) Խնդրում ենք մէկ քառորդ և սարկաւազ սպասուորի համար մի երրորդ մաս դանազան ժամանակներում այս կամ այն բարերարներից եկեղեցական պաշտօնեաներին կտակած այն անձեռնմխելի գումարների տոկոսներից, որոնք կտակակատարների կողմից յատկացուած են ոչ թէ բացառապէս քահանաներին միայն, այլ անկառիւծ անխտիր կերպով ամբողջ միաբանական և սպասուորական կազմին: Աւելորդ չենք համարում յիշել այստեղ մեր եկեղեցու հին կարգը արդիւնաբաշխութեանց վերաբերեալ, որ կազմուել է Ներսէս Բ. Աշտարակեցու ժամանակ 527 թ. Դւինում գումարած ժողովում, ուր ի միջի այլոց որոշուում է. «տուրք եկեղեցւոյ ըստ օրինի բաժանեցին՝ աւագ երիցունց երիցունց երկու և կէս մասն, հասարակ քահանից՝ երկու մասն, սարկաւազաց մի և կէս մասն, դպրաց... մի մասն»: Տես պատմութիւն ժողովոց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Արքեպիսկոպոսի Միթրարեանց երես 79 թ.՝, որանից պարզ է, որ մեր խնդրածը աւելի քիչ է:

8) Խնդրում ենք ընդունել ամբողջ սպասուորական մարմնին «Տիփիսի Հայ հոգևորականաց ապահովութեան գանձարան»-ին իբրեւ անդամ, որոշ իրաւունքներով *):

Ստորագրութիւններ 60-ի չափ:

*) Մ. Խ. Այս հանրագրի առթիւ մենք կը խօսենք հետեւեալ համարում: